

Мариета Стойкова / Marieta Stoykova

**АНГЛИЯ И ПАПСТВОТО ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
НА ЕДУАРД VI (1547–1553 г.) И
МЕРИ I (1553–1558 г.)**

**England and the Holy See during the Reigns of King
Edward VI (1547–1553) and Queen Mary I (1553–1558)**

Abstract: Religious changes started by Henry VIII in 1533 were to have far-reaching consequences in Tudor England. Despite the schism with Rome, the King considered himself a good catholic. Unlike his father, Edward VI was raised and educated by protestant tutors. He was only nine years old when he ascended the throne and under the influence of his uncle Edward Seymour and the archbishop of Canterbury Thomas Cranmer, the Boy King made radical changes to the English Church. Protestant scholars from Germany and Switzerland, and even Poland came to Oxford and Cambridge to educate the clergy. A religious revolution was on its way. In 1549, Cranmer presented his *Book of Common Prayer* to the Parliament. Doctrinal changes were confirmed once again in *The Forty-Two Articles of Religion* and the second edition of the *Book of Common Prayer* in 1553. Despite these changes confusion and uncertainty remained among the parish priests and King's subjects. These events triggered a vast wave of rebellions. Nevertheless, at the end of his reign, the last Tudor King made England a Protestant country.

In 1553, Mary I Tudor took the English throne. She was a devoted catholic and her main goal as a ruler was to return England to the Catholic Church. To achieve that, she married a future catholic king – Prince Philip II of Spain. With the support of Spain and her ruling council, she revised all heresy laws passed by her father and her brother. Soon after that, she began burning heretics at the stake, starting with Thomas Cranmer. By the end of her reign, almost 300 citizens (most of whom artisans, farmworkers, and other lay people) were burned, died in prison or fled to Germany and Geneva. These actions led to a decline in public support for the Queen. Her subjects were not pleased with the persecutions and many English noblemen did not want to give the Pope all the wealth and lands that they had acquired in the past years. In her short reign, Mary I did not achieve her goals. After the end of her reign she was in conflict with the Pope, her subjects and her supporters.

Keywords: Anglican Reformation, Papacy, Catholic Church, English Church, religion, clergy.

В следващите редове ще направя сравнителен анализ на религиозната политика на двама от наследниците на Хенри VIII Тюдор – Едуард VI и Мери I. И двамата управляват за твърде кратък период, но промените, направени от тях, достигат две крайности: пълно отдалечаване на духовенството и народа от католицизма при Едуард и опит да се възстановят католическите традиции и догми при Мери. При Едуард VI Англия се превръща в протестантска страна със самостоятелна църква, докато сестра му прави всичко възможно да върне нацията към католическата вяра и да подчини Английската църква отново на папството.

На 27 януари 1547 г. на 57-годишна възраст умира крал Хенри VIII и оставя короната в ръцете на единственият си син – деветгодишния Едуард. За да подсигури властта на династията, през 1546 г. той прави промени в закона за унаследяване, според който, ако и трите му деца умрат, без да оставят наследници, короната трябва да се предаде на неговата племенница Франсис Грей¹. Така той успява да изключи от властта, или поне така си мисли, тези, които подкрепят католическата вяра, като например кралицата на Шотландия – Мери². След смъртта му политическата обстановка в страната е несигурна. Сключеният мир с Франция и Шотландия е твърде неустойчив и Англия е застрашена от нападения както от север, така и от юг. Въпреки че през последните години от управлението на Хенри VIII здравословното му състояние се влошава, той успява да запази властта на короната и да задържи едно обединено кралство. Католическа Европа следи ситуацията с интерес, за да види дали религиозният компромис, постигнат от Хенри VIII, ще се задържи и след неговата смърт.

Едуард VI е роден през октомври 1537 г. и е син на Хенри VIII от брака му с Джейн Сиймур. Той е третото дете на Хенри и първият, който наследява титлата *Върховен глава на Английската църква*. От всички представители на династията Тюдор неговият живот е най-малко познат, но се знае, че още от детството си се отличава със своите знания по теология и има значително влияние върху регентския съвет и решенията, които се взимат по отношение на религиозните реформи. Може да се каже, че при своето управление Едуард VI превръща Англия в люлка на протестантската религия³. Важна роля в религиозния живот на новия крал имат и неговите учители. Специално избирани от Хенри VIII, те трябвало да дадат не само най-доброто образование на новия наследник на короната, но и да възпитат в него онези ценности, които да му помогнат да продължи вече започнатите религиозни реформи.

При управлението на Едуард VI антипапските настроения в Англия се засилват. Преди смъртта си Хенри VIII избира регентски съвет на Едуард, начело на който е вуйчо му Едуард Сиймур, и му дава титлите херцог на Съмърсет и лорд-протектор⁴. Реформаторите, които идват на власт с Едуард VI, са разделени на две групи – умерени и радикали. Умерените искат църковните реформи да бъдат извършени стъпка по стъпка, докато радикалите смятат, че най-добрият начин да бъде постигнат успех, е употребата на сила. Религиозните виждания на Сиймур могат да се определят като по-близки до тези на

радикалите. При Едуард Реформацията продължава по линията, определена от Хенри VIII⁵.

С идването си на власт и с подкрепата на Томас Кранмър – архиепископ на Кентърбъри, Едуард VI прави своите първи стъпки в това да се справи с поддръжниците на консервативния католицизъм. През 1548 г. на Кранмър е поставена задачата да даде точни очертания на английската религия и да напише официално определение на вярата. Година по-късно парламентът издава *Акт за единство*, който да унифицира стандартите при богослуженията и да сложи край на объркването и споровете сред духовенството, започнали още през 1534 г. С този акт английският език отново се утвърждава като единствен, който трябва да се използва при богослужения и по време на евхаристийната литургия⁶. Приема се и пълно причастие с хляб и вино за всички вярващи⁷. Заедно с този акт архиепископ Кранмър представя новия „*Молитвеник*“, който да изясни отново правилата в Английската църква. В книгата почти напълно е отречена католическата идеология, която носи Евхаристията и по-скоро службата трябва само да отбележи събитието, за да вдъхне вяра на протестантите, че това наистина се е случило. В опит отново да бъдат уточнени новите църковни практики в „*Молитвеника*“, Кранмър включва общо молитвено есе, озаглавено „*За църковните служби. Защо някои трябва да бъдат премахнати, а други запазени*“.

Направените религиозни промени водят до бунтове в различни части на кралството. Първият е през пролетта на 1549 г. и е наречен *Западния бунт*. Той е предизвикан от религиозните промени, които правителството иска да наложи, но съществуват и други фактори, които карат населението да се противопостави на властта. Бунтът започва с убийството на Уилям Боди⁸, който иска да премахне традиционни католически статуи и икони от местните църкви. В Съмърсет и Бристол тълпи събарят ограденията, които заграждат общите пасища. Тези бунтове са отражение на отчаянието на най-бедното население, но религиозните промени са тези, които поставят тяхното начало.

Лидерите на протеста в Корнуол издигат искането да бъдат възстановени католическата доктрина и практики, включително и богослуженията на латински и забрана на Библията, преведена на английски език. След като правителството не зачита техните искания и издава нареждане новият „*Молитвеник*“ да бъде използван в Църквата, бунтовете се разрастват и до юли обхващат и източната част на кралството. В Норфолк избухва голямо въстание, водено от Робърт Кет⁹. Причините за бунта са същите – ограждането на общите пасища от аристокрацията и противопоставяне на нововъведенията в Църквата.

Успехът на Кет бързо се разчува и той намира подкрепа в целия Източен район. Обединените бунтовници успяват да победят първата кралска армия, която прави опит да потуши неподчинението. След първата загуба правителството изпраща втора войска, начело с графа на Уорик, който успява да изтласка въстаниците извън стените на града, но остава зад тези стени и бунтовниците го обсаждат. Скоро е изпратено подкрепление и решаващата битка

се води на 27 август 1549 г. в малка долина близо до града. Изходът от тази битка е хиляди избити бунтовници, още толкова заловени и абсолютна победа на кралските сили. След тази победа над бунтовниците и под ръководството на Джон Дъдли религиозните реформи в страната стават още по-радикални. На епископите, които все още подкрепят католицизма, е наредено да приемат протестантската доктрина. Тези, които отказват, са затворени в Тауър. През ноември същата година с подкрепата на архиепископ Томас Кранмър е наредено всички съществуващи олтари да бъдат разрушени и заменени с дървена маса на основанието, че „*употребата на олтара е да се правят жертвоприношения върху него*“, докато „*масата се използва, за да се хранят хората върху нея*“.¹⁰

Докато Кранмър е имал своя ясна позиция, голяма част от правителството и най-вече Джон Дъдли вярват, че има нужда да бъде написано ново изложение, за да се уточни вярата. При престоя си в Северна Англия Дъдли се запознава с Джон Нокс¹¹ и го кани в Лондон да напише нов „*Молитвеник*“. Втората редакция е написана през 1552 г. и идеологията, изложена в него, е изцяло протестантска. В него е записано така нареченото *Черно правило*, което отново засяга темата за хляба и виното. Тук те са определени като естествени субстанции, които по никакъв начин не бива да бъдат обожествявани и поклонението пред тях трябва да се приема като идолопоклонничество и с ненавист от всички християни. След книгата е издаден нов *Акт за единство*, който задължава всички да присъстват на неделните служби и да взимат участие в тях. Доктрината на Английската църква се определя и от издадените през 1553 г. *Четиридесет и два постулата на вярата*, които утвърждават *Доктрината за предопределението*¹² и отхвърлят вярата в чистилицето. Въвеждането на новия „*Молитвеник*“ и на „*Статиите*“ води отново до размирици сред населението. Цветните витражи на стотици църкви са счупени, много светилища и паметници са осквернени. Две години по-рано започва конфискацията на църковните скъпоценни съдове (утвар), като са оставяни толкова, колкото са необходими за извършване на богослужение. Университетските библиотеки са претърсвани за еретически книги, намерените такива са изгаряни, а дипломите, издадени от университетите, са обявени за невалидни. Броят на отказаните дипломи е около 30 на година само за университета в Оксфорд, което се отразява лошо на статута на университетското образование. Реформацията се развива различно в отделните райони на кралството. В Ланкашър, където влиятелните членове на управлението са по-консервативни, промените са незначителни, но в Южна и Източна Англия протестантството се утвърждава не само сред аристокрацията, но и сред обикновеното население. През 1536 г. Кранмър заедно с още няколко реформатори наричат папата „*Антихрист, пълна противоположност на Иисус Христос*“ и „*първоизточник на всички грехове*“¹³. Това мнение се засилва особено сред радикалните протестанти през 1553 г. и става водещо в протестантската идеология. След екзекуциите, извършени от Хенри VIII, при управлението на Едуард VI симпатиите на духовенството към папата

избледняват. Показан за отношението на английския народ към папството е *Западният бунт*, който избухва заради проведените религиозни реформи, а не защото населението иска да се върне към съюза с папата¹⁴.

За отношението на Едуард VI към институцията на папството разбираме от негов ръкопис, с чието написването той се занимава от декември 1548 г. до август 1549 г. За основа на своите аргументи той използва преведената от Джон Понет творба на Бернардино Очино¹⁵. Творбата си Едуард разделя на четири части, в които включва аргументи „за“ и „против“ папството. Водачът на римокатолиците е определен като „*Истинският син на дявола, лош човек, Антихрист и омразен деспот*“.¹⁶

В обкръжението на Едуард са теолози и писатели като Уолтър Лин, Джон Понет и Бернардино Очино. С написаните от тях трудове Английската църква влиза в пряк конфликт с папата и Римокатолическата църква. Уолтър Лин превежда „*Practica der Praffen*“, която е посветена на Йоахим от Фиоре¹⁷ и я представя като малка книга, която обяснява мястото на първите епископи на Рим в обществото и техните задължения под заглавието „*The beginning and endynge of all poper*“¹⁸. От книгата Лин изважда определени изображения на *Апокалипсиса* и според него те изобразяват истината за Сатаната, който заема основно място в Римокатолическата църква и който инструктира папите да проповядват погрешно своето върховенство. В произведението си той обяснява как епископите на Рим изоставят Бог в търсене на светското, а Хенри VIII и Едуард VI са представени като владетелите, които ще изведат Англия от тъмнината. Английските крале са инструменти на Бог и най-вече Едуард, който е представен като освободител на кралството от *Антихриста* (папата). Папската позиция в отговор на тези нападки, разбира се, е съвсем различна, но тя се основава на религиозни текстове, писани преди векове, а не по преценка на настоящото ѝ влияние сред населението. Папството трудно успява да се справи с Реформацията на континента и със своите вътрешни противоречия, породени от нуждата от реформи. За да се справи със схизматиците на острова, Рим разчита на Франция и Испания, но и те залагат на предпазливостта и не предприемат конкретни действия срещу Едуард VI. Единствената надежда за връщане на Англия към католическата религия е Мери I Тюдор.

Мери Тюдор е дъщеря на Хенри VIII от първия му брак с Катерина Арагонска. Родена на 18 февруари 1516 г., тя е петото дете от този брак и единственото, което достига пълнолетие. След приключването на брака си с Катерина, Хенри VIII настанява Мери в Хатфийлд Хаус, изключва я като престолонаследник и не ѝ позволява да вижда майка си. Тя е вписана отново в списъка с наследници през 1544 г. и посвещава своето управление на това да върне Английската църква към традиционната католическа доктрина. Тя приема постъпката на баща си за грях и се отдава изцяло на това да поправи стореното от него, а след това и от брат ѝ.

Мери е на 37 години, когато се качва на престола и е посрещната с радост от католиците в Англия. Тя заема властта на 3 август 1553 г. благодарение на

своите поддръжници, които ѝ помагат да влезе в Лондон и да свали от престола Джейн Грей. След като е провъзгласена за кралица от Кралския съвет, Мери I нарежда узурпаторите да бъдат осъдени на смърт, а епископ Гардинър да бъде освободен от Тауър. Мери няма опит с властта и дългата ѝ изолация от света на политиката, съчетана с уединението ѝ, в началото я правят зависима от тези нейни приятели и съветници, които са до нея в Кенингхол и Фрамлингъм¹⁹. Ето защо първият съвет е сформиран основно от нейни приятели и консервативни католици. С пристигането си в Лондон тя увеличава значително броя на членовете му, които стават над 40, като в него са включени и бивши поддръжници на Дъдли, които искат да покажат лоялността си към новата кралица. С освобождаването от затвора на Стивън Гардинър отново му е дадена позицията на епископ на Уинчестър, за да може по-бързо да бъде възстановена католическата вяра в кралството.

Четири дни след коронацията си Мери свиква първото заседание на парламента. Първото ѝ действие е да обяви брака на Хенри VIII с Катерина Арагонска за законен и да представи себе си като легитимен наследник. Също така на това първо заседание са отменени всички църковни реформи, двата *Молитвеника* и са прекратени всички присъди срещу католици за държавна измяна от управлението на Хенри VIII и Едуард VI. Всъщност много от едрите земевладелци в Англия не посрещат добре идеята за възстановяване на папската власт, тъй като са притеснени какво ще се случи със земите, които са придобили при предишните двама владетели. Знаейки това, при първото заседание на парламента Мери се въздържа от прокарването на закон, който да отмени антипапското законодателство на баща ѝ и прокарва *Акт за анулиране*, с който се отменя законодателството на брат ѝ²⁰. Върнат е законопроектът от 1532 г., с който са възстановени предишните богослужения и литургии. Постепенно Английската църква започва да се връща към старата църковна практика с изключение на това, че общините отказват да върнат земите и приходите, присвоени при унищожаването на манастирите. Върнати са старите олтари в църквите и са възстановени старите богослужения и ритуали. С тези мерки на поощрение към миряните и с присъдите издадени от нея, кралицата се устремава напред, възстановявайки освободените от длъжност католически епископи, като премахва и затваря тези, които са ги изместили и дава нареждане на университетите да се върнат към предишните си правилници и да изоставят нововъведенията, направени след смъртта на баща ѝ²¹.

Осъзнавайки, че за да направи необходимите промени, ще ѝ трябва стабилна опора, Мери решава да се омъжи и да остави наследници. По този въпрос тя се допитва до Карл V, който ѝ предлага за съпруг своя син Филип II. След като си осигурява подкрепата на съпруг католик, Мери се обръща с молба към папа Юлий III да ѝ изпрати кардинал, който да помогне за църковните промени. Човекът, избран за тази задача, е кардинал Реджиналд Поул²². Той пристига в Англия през ноември 1554 г. и Мери I и Филип II свикват двете камари на парламента заедно с епископ Гардинър като негов висш канцлер. На

заседанието е прочетена петиция, с която Англия се извинява на Католическата църква и моли за помирение с Рим. В края, след като всички присъстващи коленичат в знак на смирение пред кардинал Поул, е обявено връщането на Англия към единството на католическата вяра. След първоначалния успех Мери предприема своята втора стъпка и освобождава от длъжност всички епископи, назначени от Едуард VI. На 30 ноември Английската църква официално се завръща под юрисдикцията на Рим, но парламентът поставя две условия:

- Папата да даде по-големи права на законодателните органи в Англия, които да отменят законодателството на Хенри VIII.

- Църковните имоти да бъдат оставени на настоящите им притежатели.

Кардинал Поул отказва и двете искания поради опасения, че завръщането към Рим може да изглежда за населението като тайна сделка. По въпроса се водят спорове между 21 и 24 декември, като Кралският съвет не иска да позволи на папата, като чужденец, да притежава английски имоти в страната, а според Поул обикновени граждани нямат право да се разпореждат с църковното имущество. Мери дава цялата си подкрепа на кардинала и дори заплашва Кралския съвет, че ще абдикира, ако членовете му не отстъпят. Постигнат е компромис и са дадени по-големи законодателни правомощия на аристокрацията, но папата не се съгласява с искането по отношение на църковните земи и имоти. През януари 1555 г. окончателно е приет *Акт за отмяна*, който да приобщи Англия към Рим. Тук въпросът за собствеността върху църковните земи не е засегнат, но в условията за религиозната система, които се съдържат в акта, папата още веднъж изтъква своите убеждения, а именно, че тези земи, които веднъж са притежавани от Църквата, трябва отново да ѝ бъдат върнати. Третият парламент на Мери, който заседава от 12 декември 1554 до 16 януари 1555 г., приема двадесет и един нови закона, три от които са с изключително значение. Те възстановяват влиянието на Рим в Англия, налагат гонения и наказания над еретиците и защитават мястото на Филип II на престола. Нито една от тези мерки не е постиганата без дебат, но Мери I успява да постигне своята главна цел: Филип е приет за крал, анулирани са всички църковни реформи на Едуард VI и Англия се завръща под църковната власт на Рим. След разпускането на парламента епископ Гардинър се среща с всичките осемдесет осъдени духовници, за да ги убеди да се откажат от протестантската си вяра. Само двама от тях приемат, а останалите са осъдени по обвинения в ерес. Първият изгорен на клада е Джон Роджърс – доскоро пребендарий²³ на катедралата „Свети Павел“. Изгарянето на еретици протестанти, което започва на 4 февруари 1555 г., продължава до последния месец от царуването на Мери I. Предполагаемият брой на жертвите е 237 мъже и 52 жени, а много други са подлагани на различни мъчения. Църквата разполага със специални информатори, които в много случаи обвиняват дори собствените си съседи и приятели.

Тези гонения имат две цели: да се премахне протестантското влияние сред народа и да се покаже на вярващите истинския път към Бог. След екзеку-

цията на Роджърс на кладата са изгорени и останалите духовници, които отказват да променят вярата си. Не е сигурно кой е инициаторът на тези преследвания, но от историческите извори се знае, че Мери не е признавала еретиците за жертви²⁴. Натискът срещу тях започва още през есента на 1553 г. и се засилва през 1555 г. Често обвинените в ерес са взимани от домовете им и са хвърляни в затвора, където са подлагани на мъчения. Реформаторите от Европа, които до скоро са намирали убежище в Англия при управлението на Едуард VI, са принудени да напуснат кралството заедно с много от своите поддръжници. От Петрус Вермигли²⁵, който напуска страната и бяга в Страсбург, се знае за големият брой младежи, които напускат основно Кеймбридж и Оксфорд заради започналите гонения срещу тези, които защитават протестантството. Членове на колегиите на двата университета са освободени от длъжност и са заменени с католици. Протестанти на водещи позиции в цяла Англия са осъдени на затвор по обвинения в измяна или в опит за организиране на бунтове. Голяма част от протестантите успяват да намерят спасение в Германия, Швейцария и Италия. След църковните реформи на Мери I иконите в църквите са възстановени, а браковете на свещениците са обявени за незаконни. Във всеки диоцез са изпратени разпоредби, които лишават от приходи и облаги духовниците, подкрепящи Едуард VI, а женените свещеници са освободени от длъжност. За голяма част от духовенството последствията са катастрофални.

За разлика от кралицата кардинал Поул имал свое собствено виждане за промените, които трябва да бъдат направени в Английската църква. Според него духовенството трябва да бъде по-дисциплинирано, за да може и миряните да са по-покорни. За целта той подготвя цяла кампания, чрез която да се организират поучителни проповеди. Предприемат се нови църковни реформи. От ноември 1555 до февруари 1556 г. кардинал Поул заседава със Синода в Уестминстър с цел да се избере нова стратегия за реформиране на Църквата. Издадени са 12 постановления, които да регулират задълженията на епископите към техните епархии, техните проповеди, задължението им да следят религиозния живот на своите енории, и, ако е необходимо, и живота на енорийското духовенство. Друга важна промяна е създаването на семинарии в катедралите, в които да се обучават новите свещеници.

Въпреки усилията за преобразяване на Църквата ситуацията в Англия остава сложна и те не се осъществяват напълно. В последните години от своето царуване Мери I влиза в конфликт с папството. През май 1555 г. кардинал Карафа²⁶ е избран на папския престол с името Павел IV. Той не приема хуманистичните възгледи на кардинал Поул по отношение на католическата религия и го смята за еретик и защитник на всички еретици. След отправените обвинения срещу него кардиналът е извикан обратно в Рим, за да бъде разпитан по подозрения в религиозната му принадлежност. Сър Едуард Карн – посланикът на кралица Мери I в Рим, прави опит да оспори папското решение. Кралицата също отново признава своето покорство пред Римокатолическата църква и дори настоява делото срещу Поул да бъде разглеждано в Англия, но всички

тези усилия остават без резултат. В тази ситуация дори и молбите на кралицата не помагат и приобщаването на Английската църква към Рим е прекъснато. Една от причините да бъдат върнати *първите плодове*²⁷ и *десятькът*, част от който се изплаща на Рим, е да бъде умилоостивен папата. Споровете продължават и не се взима окончателно решение, което поставя контрареформацията в застой. Това значително затруднява работата на църковните служители и пречи на Мери I да продължи с назначаването на новите епископи, чийто избор трябва да бъде съгласуван с Рим. Другият проблем е, че без своята власт кардинал Поул не може да изпълнява своите задължения на архиепископ на Кентърбъри и това намалява неговата ефективност. Английската аристокрация също е обезпокоена от отношението на папа Павел IV, който започва кампания за връщането на църковните земи обратно на духовенството. През май 1555 г. той обявява за невалидно отчуждаването на църковни земи и имоти в цяла Европа и само заради добрата дипломатическа работа на кардинал Поул Англия прави изключение в тази ситуация. Папа Павел IV не отстъпва и отхвърля исканията на Мери заради влошилите се отношения между него и Филип II, който през 1556 г. също е отлъчен от Църквата. През следващата година дебатите продължават, докато Карн не поставя окончателно въпроса за мястото на кралството в католическия свят. Въпреки безкрайните преговори папата не отстъпва от своята позиция и отношенията с Рим се влошават. Подновената война между Испания и Франция поставя Англия в трудна позиция, но въпреки несъгласието на парламента през юни 1557 г. Мери I подкрепя съпруга си във войната. През януари 1558 г. французите успяват да си върнат Кале, който е под английска власт повече от 200 години и това напълно унищожава последната капка лоялност към кралицата.

Управлението на Мери I Тюдор продължава само пет години, но то оставя незаличима следа в английската история. На 17 ноември 1558 г. тя умира, а няколко часа след това умира и кардинал Поул. В последните дни на своето управление Мери I е в съюз с Рим, но в конфликт с папата. Нейното управление се определя като период на търговска и икономическа криза. За тези пет години страната официално е католическа, но заради липсата на средства и достатъчно време промените, направени от нея, са твърде незначителни. В Лондон, Есекс и Кент продължава да има силно протестантско присъствие, а гоненията, които се извършват, водят до обратния ефект. Протестантите получават своите мъченици, а тези, които се завръщат в кралството след нейната смърт, са силно повлияни от идеологията на калвинизма и превръщат Англия в по-протестантска отколкото някой някога е очаквал.

Политиката на противопоставяне на римокатолическата вяра и папството, чието начало е поставено от Хенри VIII, е продължена от Едуард VI. Заради отделянето на Англия от Рим той е възпитаван от учители протестанти и регентството, което управлява от негово име, също е съставено от убедени протестанти. Даденото на свещениците разрешение да сключват брак е в разрез с изискването на католическата вяра да се спазва целибат. В разрез с посту-

латите на Римокатолическата църква е и премахването на всички декорации, витражи, скулптури, икони и богато украсени мебели от английските църкви. Семплото облекло на духовниците и воденето на литургии на разбираем английски език все повече отдалечават духовенството и миряните от влиянието на папството. При управлението на Едуард VI Английската църква претърпява истинската реформация, що се отнася до литургията и доктрината. Младият крал е описван като отдаден на теологията ученик и предан на протестантската вяра. Управлението му е твърде кратко и след неговата смърт има борба за престола между двете му сестри Мери и Елизабет. Победата е за Мери, която връща старите римокатолически богослужения. Тя влиза отново в съюз с папството, но среща съпротивата на благородниците, които искат да се запази *Актът за върховенство* на Хенри VIII. Но изправени пред дилемата да я подкрепят или да бъдат осъдени, те избират първото. С възстановяването на законодателството срещу ереста през 1554 г. Мери връща Английската църква под жезъла на папата и Англия отново под върховната папска власт. Част от тази политика за връщане към Рим е и женитбата ѝ за отдаденият католик Филип II. През 1555 г. започват гоненията на протестантите в Англия и изгарянето им на клада – действия, подкрепяни изцяло от папа Павел IV – известен привърженик на Инквизицията. Може би краткото ѝ управление и последващият нов конфликт между династията и папството е причината за неуспеха на начинанието.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Най-голямата дъщеря на сестрата на Хенри VIII – Мери, от брака ѝ с Чарлс Брандън – херцог на Съфолк.

² Племенница на Хенри VIII и дъщеря на сестра му Маргарет от брака ѝ с Джеймс IV Стюарт – крал на Шотландия от 1488 до 1513 г.

³ **Pollard, A.** *The Reformation under Edward VI.* Wipf and Stock Publishers, 2017, p. 78.

⁴ Това е специфично положение на регент на титулярния монарх на Англия и Шотландия. Титлата е равносилна на неформален държавен глава с всички произтичащи от това права.

⁵ **Pollard, A.** *The Reformation under Edward VI.* Wipf and Stock Publishers, 2017, p. 6.

⁶ Евхаристийната част от литургията пресъздава последните моменти от земния живот на Исус Христос и включва освещаване на хляба и виното.

⁷ Това е нарушение на католическата традиция, според която вино се приема само от духовниците.

⁸ Архидякон на Корнуол и защитник на протестантските идеи.

⁹ Дребен земевладелец, който оглавява бунта след забраната да се използват общите пасища.

¹⁰ **Lockyer, R.** *Tudor and Stuart Britain: 1485–1714.* Longman, 2005, p. 118.

¹¹ Шотландски реформатор, подкрепящ радикалите.

¹² Става въпрос за предопределението в библейската доктрина: Бог избира кой да бъде спасен и кой не. Калвинистите, чиито идеи се приемат от радикалните реформатори в Англия, интерпретират това като двойно предопределение на хората: едни за слава, а други за гибел.

¹³ Цит. по: **Doran, S., Ch. Durston.** *Princes, Pastors, and People: The Church and Religion in England, 1500–1700.* Psychology Press, 2003, p. 67.

¹⁴ **Bryant, J.** *Tudor drama and Religious Controversy.* Mercer University Press, 1984, p. 427

¹⁵ Италианец, възпитаван като католик, но по-късно се обръща към протестантството и служи в двора на Едуард.

¹⁶ Цит. по: **Skidmore, Ch.** *Edward VI: The Lost King of England.* Hachette UK, 2011, p. 35.

¹⁷ Италиански теолог (1135–1202 г.) и основател на монашеския орден на Сан Джовани.

¹⁸ **Alford, S.** *Kingship and Politics in the Reign of Edward VI.* Cambridge University Press, 2002, p. 104.

¹⁹ **Lockyer, R.** *Tudor and Stuart Britain, 1485–1714.* Routledge, 2014, p. 124.

²⁰ **Doran, S., Ch. Durston.** *Princes, Pastors, and People: The Church and Religion in England, 1500–1700.* Psychology Press, 2003, p. 68.

²¹ **Loades, D.** *The Reign of Mary Tudor: Politics, Government and Religion in England, 1553–1558.* Longman, 1991, p. 102.

²² Кардинал на Римокатолическата църква и последният архиепископ католик на Кентърбъри от 1556 до 1558 г. по време на Контрареформацията.

²³ Свещеник в катедрала, който получава приход под формата на стипендия (praebenda).

²⁴ **Prescott, H.** *Mary Tudor.* Hachette, 2012, p. 452.

²⁵ Рожденото му име на италиански е Pietro Vermigli, но приел името Petrus Martyr Vermigli, когато се замонашил.

²⁶ Оливиеро Карафа – архиепископ на Неапол от 1458 г. и кардинал на Римокатолическата църква от 1467 г.

²⁷ Първата реколта за сезона, която се принася на Бог.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Alford, S. *Kingship and Politics in the Reign of Edward VI.* Cambridge, 2002.

Bryant, J. *Tudor Drama and Religious Controversy.* Atlanta, GA: Mercer University Press, 1984.

Doran, S., Ch. Durston. *Princes, Pastors, and People: The Church and Religion in England, 1500–1700.* Routledge, 2003.

Loades, D. *The Reign of Mary Tudor: Politics, Government and Religion in England, 1553–1558.* London, 1991.

Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain: 1485–1714.* London, 2005.

Pollard, A. *The Reformation under Edward VI.* Wipf and Stock Publishers, 2017.

Skidmore, Ch. *Edward VI: The Lost King of England.* Hachette, 2011.